

113642

ADMINISTRASJONSRADETS ARBEIDSTJENESTE.

Disposisjon for foredrag ved bedriftene i Oslo.
Foredraget varer ca. et kvarter.

1. Takknemlig for anledningen til å redegjøre for AT, dens idé, oppgave og stilling idag.
2. Og selv om idéen om arbeidstjeneste er kommet frem i en mengde land - Bulgaria var det første land som gjorde det til en statlig ordning - så vil jeg holde meg bare til Norge. Og jeg vil understreke at arbeidstjenesten slik som vi har fått den idag i vårt eget land, den er helt og holdent norsk, sprunget ut av norske tradisjoner, beregnet på norske forhold og med norsk ledelse. Et siste forhold kan også tas med: den er helt og holdent beregnet på å tjene Norge. Det er verdt å understreke dette, fordi så mange har gått omkring med misforståelser på dette punkt.
3. Den norske tradisjon som arbeidstjenesten er sprunget ut av, er dugnaden, den gamle skikk i våre bygder. Var en mann av en eller annen grunn kommet rent tilakters med onn eller innhøstning, vel så samlet naboene seg sammen og tok et krafttak for å redde avlingen i hus, kanskje redde gården for mannen.
4. Det skulde i grunnen ikke være så langt sprang fra denne bygdedugnad frem til en riksdugnad - men så avstengt som bygdene var, og så stor forskjell mellom by og land som hersket, så falt det allikevel aldri noen inn å få i stand en slik ordning. Men enkelte var innepå tanken: Christopher Bruun streifet den, Fritjof Nansen gav oss appellen i sterkere grad, men først den ganske unge Erling Winsnes stillet kravet til den norske ungdom: ut på nybrott, ut på dugnad, i kamp med Norges jord. Han hadde sett seg lei på bymennesket som blev bare asfalt, som mistet kontakten med landet og naturen og bonden. Derfor forlangte han alle mann ut i arbeidstjeneste, i riksdugnad, både byråsjefen, sekretæren, funksjonæren og arbeideren. I 1926 ønsket han seg dette: ti år fra datoen 1 januar 1926, altså i 1936 skulde ingen kunde ansettes i den norske stats tjeneste hvis han ikke hadde minst ett års kroppslig arbeid bak seg i strid med selve mor Norge. Det var en drøm, men ærlig talt en skjønn drøm. Og den vilde gjort nytte hvis den var virkeliggjort.

5. Det blev den imidlertid ikke. Men noen år senere begynte tanken hans å slå rot, arbeidstjenesteidéen blev tatt op av flere og de første forsøk på noget som i alle fall grenset op til Winsnes idé så dagens lys. Den første tilnærming til ideen var den såkalte Arbeidsfylkingen som tok fatt i 1933 efter initiativ av disponent Walter Fyrst, men arbeidsfylkingen var allikevel noget annet. Det var krisehjelp for arbeidsløs ungdom, som mot en liten lønn fikk fritt opphold og kosten og skulde bygge veier inn til store nydyrkningsfelter. Arbeidsfylkingen arbeidet særlig i Rennebu, i Murudalen ved Sjøa og på Møre. Noget lignende av Arbeidsfylkingen fortsatte i 1936 i Statens Ungdomsarbeider. Men i dette år blev også selve den rene arbeidstjenestetanken tatt op i Norge.
6. Omtale av Frivillig Arbeidstjeneste og dens arbeid, først i Rennebu, hvor vi drev nybrott og hjalp de bureisere som dukket op langs den samme veien Arbeidsfylkingen hadde bygget. Første år var det bare 30 mann, annet år var det 125 og ifjor 1939, da arbeidstjenesten drev på med store rydningsarbeider efter flommen i Vågå, da var det 400 mann med på verket. Gjennem disse årene vistes det at arbeidstjenesten var en brukbar tanke, gutten holdt mål og gjorde godt arbeid og fikk anerkjennelse fra alle hold. Og dermed begynte også motstanden mot arbeidstjenesten å gi sig.
7. Det som man først og fremst mente å kunne innvende mot arbeidstjenesten var at den var politisk. Men det var nettopp det denne arbeidstjenesten ikke var, og det lyktes det også gjennem disse årene å bevise (til tross for at et politisk partinokså omtalt i den siste tid - for å si det slik - har drevet og prøver å drive en rent partipolitisk arbeidstjeneste. Men Norsk Riksdugnad, som den frivillige upolitiske organisasjonen het, drev sitt arbeid helt og holdent upolitisk ut fra den grunntanke at arbeidstjenesten var en norsk opgave, en nasjonal samfundsopgave altfor god til at et parti skulde ha monopol på den eller utnytte den.
8. Tiden tillater ikke å gå nærmere inn på fortiden og det som da blev utført eller diskutert. Idag er arbeidstjenesten kommet dit hen som mange av oss håbet : det er staten som har tatt sig av den, og arbeidstjenesten løses idag som et samfundsproblem under ledelse og hjelp fra selve den norske stat. Dermed skulde alt snakk om partipolitikk falle bort.

9. Og all tvil om arbeidstjenestens betydning - eller rent ut sagt nødvendighet - skulde vel også falle bort idag, efter det som Norge har oplevet. Vårt land er herjet av krigen, byer ligger i grus og landets produksjonsliv og næringsliv har fått alvorlige vanskeligheter. Intet er da rimeligere enn at landets egen ungdom tar hånd i hanke med gjenreisningsarbeidet i landet. Ikke bare når det gjelder det å rydde der hvor det er ødelagt, men på en rekke andre felter. Arbeidstjenesten kan drive nybrott, kan rydde beiter, kan bygge skogsveier inn til tømmerdistriktene så brenselstilførslen blir lettere, kan settes inn på veianlegg som ikke vilde kommet på budgettet før om en årrekke, men som alt om ett år vil kunne tas i bruk av bilene og dermed bli ennu nyttige åre i samfundslegemet.
10. Gjennomgåelse av spørsmål og svar og de opplysninger som står der.
11. Appell og avslutning.
- NB. Del ut "Spørsmål og Svar" og anmeldelsesskjemaer, ha med en plakat (Enten den store eller den lille av papp med gutten med spaden) på hvert sted det holdes foredrag. Har man biller å sende rundt, eller kan man henvise til at en av filmene kjøres på stedet, så gjør det.
- Besvar efter foredraget alle spørsmål som kommer. Husk at du representerer arbeidstjenesten og sørg for at foredraget virker opklarende og nøktern. Det beror på dig om vi skal få mange med oss i arbeidstjenesten på vedkommende sted.
- NB. Denne disposisjon er et forslag, har du andre momenter. f.eks. redegjørelse for en eller annen leir du har vært på - så kan du ta med det. Man snakk alltid med tillitsmannen innenfor bedriften om hvilken tid du kan bruke og om hvorledes interessen på forhånd er på stedet.

Oslo, 8/7/1940.

ADMINISTRASJONSRADETS ARBEIDSTJENESTE.

Terje Baalsrud

(sign.)